

Iwona Chomiak-Orsa

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: iwona.chomiak@ue.wroc.pl
ORCID: 0000-0003-3550-8624

Maciej Krajewski

Wolters Kluwer Polska
e-mail: maciej.krajewski.uw@op.pl
ORCID: 0000-0002-0586-6060

Katarzyna Golusińska

Wyższa Szkoła Logistyki w Poznaniu
ORCID: 0000-0003-3354-1631

ŹRÓDŁA INFORMACJI PRAWNEJ W POLSKICH PRZEDSIĘBIORSTWACH

SOURCES OF LEGAL INFORMATION IN POLISH ENTERPRISES

DOI: 10.15611/ie.2018.3.03

JEL Classification: D83, K10, K20, M15, M19

Streszczenie: Funkcjonowanie podmiotów organizacyjnych normuje system prawny, w którym podmioty te działają. Celem artykułu jest wskazanie głównych źródeł informacji prawnej w polskich przedsiębiorstwach. Analizując te źródła, konieczne jest wskazanie grup odbiorców tej informacji. Jest to istotne, ponieważ informacje pochodzące z systemu prawnego – będąc kluczowymi dla każdej organizacji – są równocześnie zbiorami informacji bardzo specjalistycznej. Oznacza to, że odbiorcy nieposiadający odpowiednich kwalifikacji interpretacyjnych, mimo dostępu do tych informacji, nie będą w stanie odpowiednio ich wykorzystać. W artykule poddano analizie dwie kategorie źródeł: strony www oraz elektroniczne bazy informacji prawnej. Wskazano konstrukcję baz informacji i zaprezentowano zawartości i funkcjonalności w kontekście specyficznych oczekiwań i przygotowania zawodowego obu grup użytkowników. W wybranych przypadkach dokonano oceny jakości rozwiązań z ewentualnym pokazaniem alternatyw. Artykuł jest pierwszym etapem pracy badawczej, której celem jest określenie wpływu procesów stosowania prawa w polskich przedsiębiorstwach na efektywność prowadzonego biznesu.

Słowa kluczowe: źródła informacji prawnej, przedsiębiorstwo, prawnik, nie-prawnik, *paralegals*, przepisy prawa, system informacji prawnej, bazy horyzontalne, bazy wertykalne.

Summary: The aim of the article is to discuss IT tools that are primarily sources of legal information for specific groups of recipients: lawyers and people without legal training (so-called paralegals). Two categories of sources were analyzed in the article: websites and electronic legal information databases. Particular focus was put on the indication of the structure of information databases, the presentation of content and functionality in the context of specific expectations and professional background of both user groups. In some cases, the quality of solutions was evaluated with alternatives shown. The article is the first phase of research work, the aim of which is to determine the impact of law enforcement processes in Polish enterprises on the effectiveness of business.

Keywords: sources of legal information, company, lawyer, paralegals, legal regulations, legal information system, horizontal databases, vertical databases

1. Wstęp

Współczesne organizacje biznesowe, zgodnie z paradygmatem zmienności, aby sprostać wymaganiom konkurencyjnego otoczenia, powinny szybko odpowiadać na zmiany zachodzące w otoczeniu, a spoglądając w przyszłość – przewidywać te zmiany i ukierunkowywać działanie na doskonalenie produktów, procesów, umiejętności pracowników oraz systemów zarządzania [Brajer-Marczak 2017, s. 16]. Postęp technologiczny, wyrażający się m.in. w rozwoju technologii internetowych, zwiększył dostępność informacji we wszystkich warstwach funkcjonowania organizacji oraz we wszystkich sferach aktywności człowieka. Nie inaczej jest podczas realizacji procesów biznesowych (ze szczególnym uwzględnieniem procesów decyzyjnych i zarządczych). Dla wszystkich uczestników rynku, a w szczególności dla podmiotów gospodarczych, odpowiednio usystematyzowana informacja prawna jest kluczowa z punktu widzenia podejmowania decyzji, co przekłada się na funkcjonowanie przedsiębiorstw, instytucji państwowych, a także poszczególnych osób fizycznych [Patkowski 2013, s. 366]. Zarządzanie organizacjami to ciągle mierzenie się ze skomplikowanymi problemami prawnymi. Dlatego też coraz więcej grup zawodowych stara się pozyskiwać informacje prawne z ogólnodostępnych źródeł informacji prawnej, zgromadzonych w bazach wiedzy dedykowanych temu obszarowi. Wśród trendów w dziedzinie udostępniania informacji prawnej należy wymienić m.in. szybko postępującą digitalizację informacji prawnej, wykorzystanie dostępu do sieci Internet czy rosnącą różnorodność form udzielania informacji prawnej [Odlanicka-Poczobutt, Kulińska 2014, s. 104].

Rozwój źródeł internetowych sprawił, że pierwszym etapem poszukiwań informacji prawnej umożliwiającej rozwiązanie problemów biznesowych są darmowe strony internetowe. Oczywiście interesariusz chcący dotrzeć do informacji prawnej na stronach www szuka materiałów na temat podobny i zbliżony do problemu, który chce rozwiązać. Niestety, znalezienie poszukiwanych informacji najczęściej jest do tego niewystarczające – specyfika i wysoki stopień wyspecjalizowania wiedzy prawniczej powodują bowiem, że osoba poszukująca nie jest w stanie poprawnie

ocenić jakości znalezionych informacji, a niejednokrotnie nie jest również w stanie właściwie ich zinterpretować. Problem ten stanowi niemałe wyzwanie dla komercyjnych producentów systemów i baz zawierających informację prawną.

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie na główne, ogólnodostępne źródła informacji prawnej, z których mogą korzystać polscy przedsiębiorcy. Artykuł opracowany został na podstawie badań literaturowych i wieloletnich doświadczeń zawodowych jednego z autorów.

Autorzy wyspecyfikowali trzy poziomy dostępności informacji prawnej stanowiącej główne źródła wiedzy, które mogą wspomagać procesy interpretacji norm prawnych. Są to:

1. Strony www.
2. Elektroniczne systemy (bazy) informacji prawnej.
3. Rozwiązania tzw. analogowe – papierowe, takie jak czasopisma czy książki, bądź formy hybrydowe – wydania papierowe zawierające swoje odpowiedniki elektroniczne.

Dwa pierwsze wymienione rozwiązania mają charakter cyfrowy. W artykule poddane analizie będą właśnie te dwie pierwsze grupy źródeł informacji prawnej z punktu widzenia spełniania przez nie oczekiwań użytkowników oraz charakterystyki ich unikalnych cech. Wskazane będą również korzyści, jakie dzięki nim mogą uzyskać osoby z nich korzystające w procesie interpretowania prawa.

2. Zakres informacji prawnej zawartej na stronach www

Polski przedsiębiorca poszukujący wsparcia w rozwiązywaniu problemów prawnych znajduje w sieci specjalistyczne strony www, które można podzielić przede wszystkim według kryterium wydawcy publikowanych na nich treści. I tak są to:

- strony rządowe – prowadzone i utrzymywane przez odpowiednie organy administracji państwowej (władzy wykonawczej i sądowniczej),
- strony komercyjne – publikowane przez podmioty rynkowe realizujące w ten sposób swoje zamierzenia biznesowe.

Co do zasady najważniejszą korzyścią obu typów stron jest ich nieodpłatność¹, natomiast patrząc przez pryzmat ich konstrukcji, zawartości merytorycznej, jakości rozwiązań funkcjonalnych, w tym *usability*, można zauważyć, że różnice między nimi są znaczne.

2.1. Publiczne bazy informacji prawnej

Przechodząc do analizy rządowych źródeł informacji prawnej znajdujących na publicznych stronach www, należy odnotować, że ich udostępnianie w formie elektro-

¹ Pomijamy w tym miejscu strony www należące do np. wydawców dzienników o tematyce prawnej (np. www.rp.pl czy www.gazetaprawna.pl), którzy to wydawcy – jako podmioty komercyjne – odpłatnie udostępniają część swoich treści.

nicznej ma jednoznaczną podstawę prawną [Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. ...], co oznacza, że podmioty udostępniające informacje prawne jako efekt swojej profesjonalnej działalności spełniają obowiązek zapisany w ustawie. Innym symptomem charakterystycznym dla urzędowych źródeł informacji jest bazodanowy charakter tych stron www. Wynika on z faktu, iż strony te zawierają olbrzymie zbiory dokumentów określonego rodzaju, powiązane różnymi relacjami, opatrzone cechami ułatwiającymi ich odnalezienie czy kontekstową interpretację. Czynniki te sprawiają, że *de facto* o takich zbiorach możemy mówić jak o swoistych bazach danych². Ostatnim elementem niezbędnym do analizy wspomnianych baz danych informacji prawnej jest informacja o rodzaju dokumentów, które w sobie kryją. Mając na uwadze obowiązujący w Polsce system prawa stanowionego³ i praktykę jego stosowania, z uwzględnieniem wymagań stawianych przez użytkujących je prawników i nie-prawników, możemy stwierdzić, że mamy do czynienia z urzędowymi zbiorami przepisów prawa (tworzących tzw. podstawy prawne dla rozstrzyganych problemów) oraz dokumentami tzw. wykładni prawa w postaci z jednej strony orzecznictwa sądowego, zaś z drugiej – wyjaśnień i interpretacji wydawanych przez organy administracji państwowej. Przykładami takich publicznie dostępnych baz dokumentów urzędowych o charakterze prawnym są:

- Internetowy System Aktów Prawnych (ISAP – dostępny na stronie <http://isap.sejm.gov.pl/>) – jest on współczesną wersją pierwszej w Polsce bazy danych z informacjami prawnymi [Śwital 2015, s. 191] i stanowi ogólnodostępny zbiór aktów prawnych opublikowanych w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim. Przedsiębiorcy mogą znaleźć tam akty prawne zarówno obowiązujące, jak i nieobowiązujące, wydane od roku 1918 do chwili obecnej. Niewątpliwą zaletą ISAP jest kompletność aktów prawnych i powiązanie ich wzajemnymi relacjami, przez co tworzą one spójny system informacji prawnej na poziomie prawodawstwa. Do wad należy zaś brak rozwiązań funkcjonalnych wynikający z bardzo wysokiego poziomu formalizmu przyjętego w konstrukcji tego systemu, bazującego na fakcie publikacji aktu w oficjalnym publikatorze, oraz to, że nie dopuszcza się dokonywania przeszukiwań na podstawie strategii pełnotekstowej w tekstach dokumentów [Petzel 2017].
- Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (dostępna na stronie <http://orzeczenia.nsa.gov.pl>) – stanowi zbiór orzeczeń sądów administracyjnych. Baza orzeczeń służy wyłącznie celom informacyjnym oraz edukacyjnym i nie ma statusu zbioru urzędowego. Znajdujące się w niej orzeczenia są anonimowe, co wynika z uwzględnienia przepisów ustawy o ochronie danych osobowych i innych regulacji szczególnych [Śwital 2015]. W bazie znajdują się orzeczenia Na-

² Podstawowe, słownikowe znaczenie pojęcia „baza danych” to zbiór powiązanych ze sobą informacji, zorganizowanych w strukturę pozwalającą na łatwe ich przeszukiwanie, za: [Wierczyński, Wiewiórowski 2012, s. 52].

³ System prawa stanowionego oznacza, iż proces stanowienia prawa jest zarezerwowany na wyłączność organów władzy ustawodawczej.

czelnego Sądu Administracyjnego oraz wojewódzkich sądów administracyjnych wydane od stycznia 2004 r. Znaleźć w niej można ponadto wybrane orzeczenia Naczelnego Sądu Administracyjnego z lat wcześniejszych, w szczególności orzeczenia publikowane⁴. Do jej zalet należy bez wątpienia zaliczyć bogate zasoby orzecznictwa – niedostępne w żadnym innym źródle – jak również skuteczny mechanizm wyszukiwania.

- System Informacji Podatkowej (dostępny na stronie <http://sip.mf.gov.pl>) – stanowi głównie bazę dla pism urzędowych organów resortu finansów. Jest elementem szerszego systemu e-Podatki, pozwalającym na wyszukiwanie opublikowanych informacji podatkowych. Zaletą systemu jest bogactwo dokumentów, wadami są zaś: niejednoznaczne kryteria wyszukiwania, niska skuteczność wyszukiwania i – ogólnie – przestarzała konstrukcja samego systemu (okna wyszukiwania, postać słowników) przekładająca się na wątpliwie *usability* systemu⁵.

2.2. Komercyjne strony www z treściami prawnymi

Przedsiębiorcy szukający w Internecie interpretacji określonych zagadnień prawnych zwykle najpierw trafią na strony www należące do podmiotów komercyjnych. Wynika to z dbałości ich wydawców o odpowiednie pozycjonowanie ich witryn – w tym sensie takie strony mają przewagę nad stronami urzędowymi. Podstawowa różnica sprowadza się do celu, jaki sobie stawiają wydawcy witryn urzędowych i komercyjnych. Informacje na stronach www podmiotów publicznych są wartością samą w sobie i ich prezentacja jest nadrzędnym celem autora strony. Odmienny charakter ma informacja prawna na stronie komercyjnej, na której służy ona zwykle zainteresowaniu jej adresata innymi (płatnymi) produktami podmiotu komercyjnego, a więc jest środkiem do osiągnięcia celów biznesowych.

Komercyjne strony www zawierające informacje o charakterze prawnym można klasyfikować według różnych kryteriów. Podział przedstawiony w dalszej części tekstu opiera się na użyteczności dostępnych informacji na takich stronach www; zgodnie z nim wyróżnia się:

- strony zawierające pełne treści dokumentów na wybrane tematy,
- strony, w których do zjawionego problemu publikowana jest nieodpłatnie część odpowiedzi czy interpretacji, a pozostała (znacznie większa) część dostępna jest po odpłatnym zalogowaniu.

Dostawcy pierwszej grupy stron w rzeczywisty sposób wspierają swoich odbiorców w interpretacji problemów prawnych, jednocześnie kierując ich uwagę na swoje produkty odpłatne, natomiast wydawcy portali oferujących nieodpłatnie tylko fragmenty odpowiedzi w sposób bezpośredni zarabiają na udostępnianych treściach prawnych. Ostatnim elementem „biznesowym” odróżniającym strony urzędowe od

⁴ Ze strony <http://www.nsa.gov.pl/baza-orzeczen.php>.

⁵ Szerzej o publicznych bazach informacji prawnej w [Chomiak-Orsa, Krajewski 2018].

komercyjnych jest obecność na tych ostatnich reklam produktów zarówno wydawcy danej strony, jak i podmiotów zewnętrznych, które to reklamy skutecznie utrudniają osobom poszukującym pomocy korzystać z tych stron.

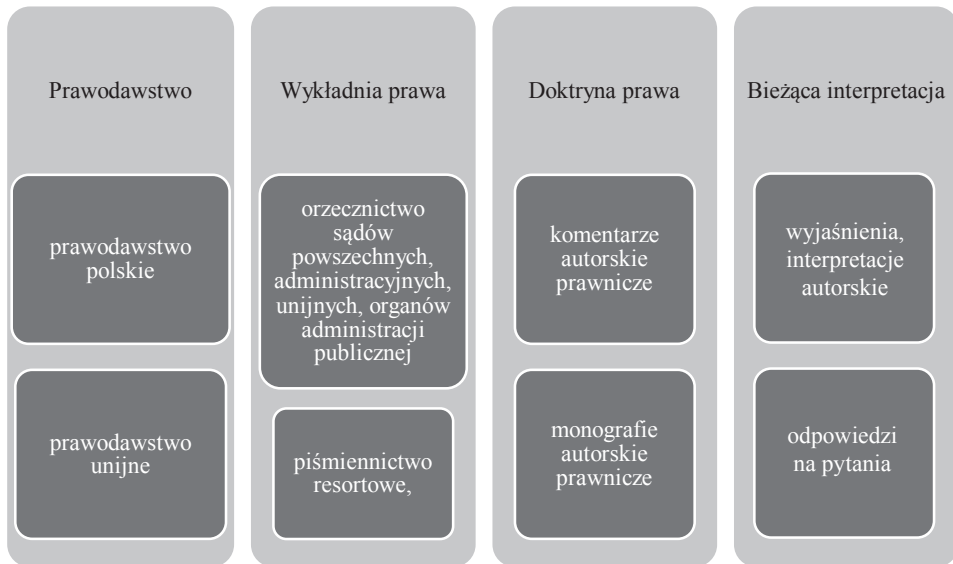
Przyjęło się, że komercyjne strony www z informacją prawną są kierowane głównie do *paralegals* i ma to związek z różnicami w sposobie pracy nie-prawników i prawników. Strony te dostarczają gotowych odpowiedzi na konkretne problemy prawne, wydawcy dbają, by interpretacje były napisane prostym językiem i poruszały jak najbardziej powszechne i aktualne zagadnienia interesujące poszczególne grupy specjalistów. Ponadto oferują dostęp do gotowych narzędzi, wzorów, formularzy dokumentów i innych elementów pomagających w codziennej pracy np. księgowym, kadrowym czy specjalistom BHP. W ostatnich latach coraz popularniejszą formą przekazu są multimedialne teleshkolenia, w ramach których eksperci tłumaczą prawne zawiłości określonych zagadnień, a ich odbiorcy – bez wychodzenia z biura – uczestniczą w takim szkoleniu. Należy też zwrócić uwagę, że wraz z udostępnianiem przez podmioty publiczne treści prawnych o charakterze źródłowym (nieautorskim) nieodpłatnie (np. akty prawne w systemie ISAP), ich atrakcyjność komercyjna spadła, co sprawiło, że niektórzy wydawcy publikują akty prawne również nieodpłatnie na swoich stronach www. Są one pozbawione np. wersji czasowych czy funkcjonalności (które są zarezerwowane dla komercyjnych, odpłatnych systemów informacji prawnej), niemniej zapewniają dostęp do treści aktów prawnych. Wydawcy portali z treściami prawnymi zwykle też oferują uzupełnienie swoich stron www – newslettery, w których wydawcy oferują informacje interesujące określonych odbiorców przesyłane wprost na ich skrzynki mailowe.

Portale i witryny komercyjne z treściami prawnymi nie stanowią w żadnym razie ani kompleksowego źródła informacji prawnej w przedsiębiorstwie, ani tym bardziej bazy danych, której zasoby pozwalają na zabezpieczenie potrzeb prawnych takiego podmiotu. Wiedza i narzędzia na nich dostępne pomagają jedynie w wykonywaniu bieżących obowiązków o charakterze prawnym, natomiast nie służą do rozwiązywania kompleksowych i często wielowymiarowych problemów natury prawnej, które towarzyszą prowadzeniu biznesu, zwłaszcza w dużych i średnich przedsiębiorstwach. W ten sposób – przynajmniej w tych obszarach rynku – nie są w stanie zagrozić elektronicznym systemom informacji prawnej dostarczającym przez komercyjnych dostawców, których charakterystyka będzie przedmiotem kolejnego punktu niniejszego opracowania.

3. Elektroniczne systemy informacji prawnej

O ile strony www zawierające treści prawne są miejscem, do którego się zagląda w poszukiwaniu zwykle najnowszych informacji dotyczących takiej czy innej dziedziny prawa i – z wyjątkiem wskazanych w punkcie 2 baz ISAP, CBOSA i SIP MF – nie tworzą one baz danych, o tyle elektroniczne systemy (bazy) informacji prawnej oferowane przez kilku dostawców komercyjnych zasługują już na miano

narzędzia dla prawnika czy nie-prawnika w firmie, dzięki któremu rozwiązuje on bieżące problemy prawne swojej organizacji. Systemami informacji prawnej (dalej SIP) będziemy nazywać bazy horyzontalne, a więc skierowane do prawników obszerne zbiory informacji prawnej z – co do zasady – wszystkich dziedzin polskiego prawa. Obok nich należy funkcjonują rozwiązania dla *paralegals*. *De facto* są one merytorycznie skrojonymi na potrzeby poszczególnych specjalistów zbiorami dokumentów i narzędzi służących prowadzeniu codziennych czynności i obowiązków, dla których formalne uzasadnienie mają obowiązujące przepisy prawa⁶. Jeden i drugi typ baz danych to zbiór różnego rodzaju dokumentów zawierających informacje tworzące proces stosowania prawa poprzez jego wykładnię, doktrynę oraz bieżącą interpretację. Lista typów dokumentów dostępnych w bazach informacji prawnej nie jest długa, natomiast liczebność każdego z nich – szczególnie w programach horyzontalnych – niekiedy przekracza setki tysięcy.

Rys. 1. Klasyfikacja dokumentów służących do stosowania prawa w Polsce

Źródło: opracowanie własne.

W praktyce nie jest to lista wyczerpująca, bowiem producenci elektronicznych baz informacji prawnej wypracowali i udostępniłi w swoich produktach przynajmniej kilka innych typów dokumentów skierowanych zarówno do prawników (np. linie orzecznicze czy procedury prawa), jak i *paralegals* (np. komentarze praktyczne, analizy problemowe czy teleshkolenia).

⁶ Więcej na temat podziału na horyzontalne i wertykalne bazy informacji prawnej w [Wierczyński, Wiewiórowski 2012, s. 75 i nast.].

Dokumenty prawodawstwa, wykładni i doktryny prawnej to zasadniczy trzon i wartość każdego systemu informacji prawnej. Stanowią one element analizy i interpretacji prawników, a częstotliwość ich używania zależy wprost od liczby problemów prawnych, z którymi prawnicy się spotykają. Pozostałe typy dokumentów mają charakter operacyjny i służą bardziej wsparciu w wykonywaniu określonych obowiązków aniżeli interpretacji prawa (np. wzory dokumentów, deklaracji, wniosków itd.). Oczywiście w zakresie dostępu do prawa źródłowego (akty prawne, orzecznictwo, piśmiennictwo resortowe) alternatywą pozostają omówione uprzednio urzędowe bazy; zasadnicza różnica w stosunku do komercyjnych sprowadza się do braku w nich warstwy dokumentów autorskich (trudno sobie wyobrazić obecnie scenariusz z takimi dokumentami autorskimi, np. w ISAP), braku funkcjonalności oraz znacznie niższego zakresu zaawansowania technologicznego oferowanych przez państwo rozwiązań (pod względem skuteczności wyszukiwania czy ogólnie pojętego *usability*).

4. Podsumowanie

Internetowe zasoby informacji prawnej są źródłem niezmiernie bogatym. Systemy informacji prawnej udrażniają kanały przepływu informacji o prawie. Ma to niewątpliwie pozytywny wpływ na stan świadomości prawnej użytkowników systemu informacji prawnej, co może się przekładać na stopień przestrzegania prawa [Wierczyński, Wiewiórowski 2007, s. 220]. Poziom regulacji prawnej biznesu, w połączeniu z ogólnymi niedomaganiem polskiego systemu prawnego w postaci niejednoznaczności i szybkozmienności przepisów prawa, powoduje permanentną potrzebę weryfikacji prowadzonych działań z punktu widzenia ich zgodności z prawem oraz dostosowania się do nowych wymagań prawnych. Zmiany prawne dotyczą wielu obszarów aktywności przedsiębiorstw, ponadto bieżąca działalność gospodarcza (biznesowa) wywołuje ryzyko wchodzenia w spory prawne – czy to z kontrahentami, czy np. z podmiotami władzy publicznej. W strukturze przedsiębiorstwa jest wiele stanowisk, których przedstawiciele funkcjonują, wykorzystując unormowania prawne. Wydaje się, że w dobie Internetu, globalizacji i najwyższych technologii towarzyszących prowadzeniu biznesu jedynym racjonalnym źródłem informacji prawnej są elektroniczne bazy danych i strony www. Tym samym papierowe nośniki informacji (w postaci czasopism czy różnego rodzaju wydawnictw periodycznych) należy uznać za przestarzałe i nieadekwatne do możliwości, jakie aktualnie oferują zasoby elektroniczne⁷.

Dokonany podział źródeł informacji prawnej odzwierciedla istnienie rozwiązań bazodanowych, a także rozwiązań w postaci witryn www tworzonych przez ich autorów i wydawców – jako podmioty zarówno publiczne, jak i komercyjne. Wszyst-

⁷ Nie idzie to jednak w parze z nawykami niektórych grup użytkowników, wciąż mocno przyzwyczajonych do korzystania z papieru. Wydaje się, że dopiero zmiana pokoleniowa może przynieść ostateczne odejście od papierowych źródeł informacji prawnej.

kie wskazane elementy tworzą pewien metazasób wiedzy prawnej, z której pomocą np. przedsiębiorcy mogą prowadzić swoją działalność gospodarczą w zgodzie z prawem. Niewątpliwie każde z nich odpowiada na potrzeby poszczególnych grup użytkowników. Niemniej należy pamiętać, że skuteczne stosowanie oraz właściwe wykorzystanie zasobów informacji prawnej możliwe jest tylko w sytuacji posiadania kompletnych oraz adekwatnych do potrzeb zasobów informacyjnych.

Literatura

- Brajer-Marczak R., 2017, *Dobre praktyki w doskonaleniu procesów biznesowych*, Studia Informatica Pomerania, nr 1 (43), s. 16.
- Chomiak-Orsa I., Krajewski M., 2018, *Urzędowe strony WWW jako główne źródło informacji prawnej polskich przedsiębiorców*, Informatyka Ekonomiczna, nr 4(50).
- Cyruł W., 2012, *Wpływ procesów komunikacyjnych na praktykę tworzenia i stosowania prawa*, Warszawa.
- Cyruł W., Duda J., Opila J., Pelech-Pilichowski T., 2014, *Zarządzanie zmianą w tekście prawa*, [w:] *Informatyzacja tekstu prawa*, LEX, Warszawa.
- Janowski J., 2011, *Informatyka prawa. Zadania i znaczenie w związku z kształtowaniem się elektronicznego obrotu prawnego*, Lublin.
- Odlanicka-Poczobutt M., Kulińska E., 2014, *Kierunki rozwoju systemu informacji prawnej w ramach gospodarki elektronicznej*, Ekonomiczne Problemy Usług, nr 113, s. 104.
- Paluch A., 2016, *Bezpieczeństwo prawne a zjawisko nadregulacji prawnej – kondycja prawa w Polsce*, Horyzonty Bezpieczeństwa, nr 4.
- Patkowski B., 2013, *Rozwój systemów informacji prawnej oraz ich rola w kształtowaniu gospodarki opartej na wiedzy (na przykładzie Polski)*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego.
- Petzel J., 1999, *Informatyka prawnicza. Zagadnienia teorii i praktyki*, Warszawa.
- Petzel J., 2017, *Systemy wyszukiwania informacji prawnej*, Warszawa.
- Szpor G. (red.), 2014, *Modele dostępu do informacji o prawie*, Warszawa.
- Śwital P., 2015, *Systemy wyszukiwawcze w nauczaniu informatyki prawniczej w szkole wyższej*, Labor et Educatio, nr 3, s. 191.
- Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. 2017, poz. 570).
- Wierczyński G., Wiewiórowski W.R., 2007, *System prawa z perspektywy systemu informacji prawnej*, Gdańskie Studia Prawnicze, t. XVIII.
- Wierczyński G., Wiewiórowski W.R., 2012, *Informatyka prawnicza*, Warszawa.
- Wiewiórowski W.R., 2008, *Zagrożenia związane z zarządzaniem informacją prawną i prawniczą w środowisku elektronicznym*, [w:] Ganińska H. (red.), *Informacja dla nauki a świat zasobów cyfrowych*, Poznań.